

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра статистики, обліку та аудиту

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Пантелеймонов А.В.

“ _____ ” _____ 2018_ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«Соціально-демографічна статистика» (Демографічна)

(шифр і назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 0305 Економіка та підприємництво _____

спеціальність _____ 6.030506 Прикладна статистика _____

освітня програма _____

спеціалізація _____

вид дисципліни _____ обов'язкова _____

факультет _____ економічний _____

2018 / 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету

“22” червня 2018 року, протокол № 7

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Лазебник Ю.О., доцент кафедри статистики, обліку та аудиту ХНУ імені В. Н. Каразіна, канд. екон. наук, доцент.

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Програму схвалено на засіданні кафедри статистики, обліку та аудиту

Протокол від “21” червня 2018 року № 9

Завідувач кафедри статистики, обліку та аудиту

_____ (Соболєв В.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією економічного факультету

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “21” червня 2018 року № 9

Голова методичної комісії економічного факультету

_____ (Євтушенко В.А.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціально-демографічна статистика» (Демографічна) складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напрямку) 6.030506 Прикладна статистика

спеціалізації

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. *Метою* викладання навчальної дисципліни є формування знань про соціально-демографічні явища та процеси у суспільстві; набуття практичних навичок щодо комплексного статистичного аналізу і прогнозування розвитку соціально-демографічної сфери та відтворення населення.

1.2. Основними *завданнями* вивчення дисципліни є вивчення методів аналізу соціально-демографічних процесів, їх статистичного забезпечення, формування навичок аналізу закономірностей відтворення населення, прогнозування та моделювання чисельності та складу населення, оцінювання інтенсивності міграційних процесів.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-
Семестр	
8-й	-
Лекції	
32 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	-
Лабораторні заняття	
-	-

Самостійна робота	
72 год.	-
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання**:

знання:

- демонструвати розуміння теоретичних і методичних засад статистичного вивчення демографії населення країни;
- визначати та описувати засоби формування інформаційної бази дослідження суспільних явищ і процесів;
- виявляти особливості системи статистичних показників та методів статистичного дослідження процесів, які відбуваються в демографічній сфері, і оцінювання їх впливу на соціальні явища в суспільстві.

уміння:

- здійснювати дослідження процесів, які відбуваються в демографічній сфері, і оцінювання їх впливу на соціальні явища в суспільстві;
- застосовувати навички побудови системи статистичного забезпечення аналізу і прогнозування демографічних процесів;
- демонструвати навички проведення досліджень процесів, які відбуваються в демографічній сфері, і оцінювання їх впливу на соціальні явища в суспільстві.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні засади демографічної статистики

Тема 1. Демографія як наука. Статистичне спостереження населення

- 1.1. Об'єкт і предмет демографії
- 1.2. Методологія демографії, її зв'язок демографії з іншими науками
- 1.3. Цілі та завдання статистичного спостереження населення
- 1.4. Переписи населення, основні принципи їх проведення
- 1.5. Історія переписів населення. Поточний облік населення

Тема 2. Чисельність і структура населення

- 2.1. Абсолютна чисельність населення
- 2.2. Структура населення
 - 2.2.1. Статова структура населення
 - 2.2.2. Вікова структура населення
 - 2.2.3. Старіння населення
- 2.3. Графічний метод аналізу структури населення
 - 2.3.1. Методи побудови статево-вікових пірамід
 - 2.3.2. Методи аналізу статево-вікових пірамід

Тема 3. Метод демографічних коефіцієнтів

- 3.1. Поняття демографічних коефіцієнтів
- 3.2. Середнє населення
- 3.3. Коефіцієнти та ймовірності
- 3.4. Стандартизація демографічних коефіцієнтів

Тема 4. Шлюбність та розлучуваність

- 4.1. Шлюбність як демографічна категорія
- 4.2. Шлюбна та сімейна структура населення
- 4.3. Коефіцієнти шлюбності
- 4.4. Показники розлучуваності
- 4.5. Фактори розлучуваності

Тема 5. Народжуваність і плідність

- 5.1. Демографічне поняття народжуваності
- 5.2. Показники народжуваності
- 5.3. Індексний аналіз народжуваності
- 5.4. Фактори народжуваності

Розділ 2. Методологічні засади дослідження демографії

Тема 6. Статистичне вивчення смертності

- 6.1. Демографічне поняття смертності
- 6.2. Показники рівня смертності
- 6.3. Індексний аналіз смертності
- 6.4. Надсмертність і її вимірювання
- 6.5. Смертність за причинами

Тема 7. Демографічні таблиці

- 7.1. Демографічний стан і демографічні таблиці
- 7.2. Система показників демографічних таблиць смертності
- 7.3. Система показників таблиць смертності

Тема 8. Демографічна сітка. Методи побудови таблиць

- 8.1. Демографічна сітка
- 8.2. Методи побудови таблиць смертності
 - 8.2.1. Метод Граунта
 - 8.2.2. Прямий метод (метод Лапласа)
 - 8.2.3. Метод Бьока
 - 8.2.4. Демографічний метод

Тема 9. Демографічні моделі

- 9.1. Необхідність побудови демографічних моделей
- 9.2. Стационарне населення
- 9.3. Стабільне населення

Тема 10. Демографічне прогнозування

- 10.1. Цілі та завдання демографічного прогнозування
- 10.2. Історія демографічних прогнозів
- 10.3. Класифікація демографічних прогнозів
- 10.4. Методи демографічного прогнозування
 - 10.4.1. Математичні методи
 - 10.4.2. Метод компонент, або метод пересування вікових груп

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретичні засади демографічної статистики												
Тема 1. Демографія як наука. Статистичне спостереження населення	10	2	-	-	-	8						
Тема 2. Чисельність і структура населення	9	2	-	-	-	7						
Тема 3. Метод демографічних коефіцієнтів	13	4	2	-	-	7						
Тема 4. Шлюбність та розлучуваність	13	4	2	-	-	7						
Тема 5. Народжуваність і плідність	13	4	2	-	-	7						
Разом за розділом 1	58	16	6	-	-	36	-	-	-	-	-	-
Розділ 2. Методологічні засади дослідження демографії												
Тема 6. Статистичне вивчення смертності	11	2	2	-	-	7						
Тема 7. Демографічні таблиці	11	2	2			7						
Тема 8. Демографічна сітка. Методи побудови таблиць	13	4	2			7						
Тема 9. Демографічні моделі	13	4	2	-	-	7						
Тема 10. Демографічне прогнозування	14	4	2	-	-	8						
Разом за розділом 3	62	16	10	-	-	36	-	-	-	-	-	-
Усього годин	120	32	16	-	-	72	-	-	-	-	-	-

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Розділ 1. Теоретичні засади демографічної статистики	
1	Тема 1. Демографія як наука. Статистичне спостереження населення	-
2	Тема 2. Чисельність і структура населення	-
3	Тема 3. Метод демографічних коефіцієнтів	2
4	Тема 4. Шлюбність та розлучуваність	2
5	Тема 5. Народжуваність і плідність	2
	Розділ 2. Методологічні засади дослідження демографії	
6	Тема 6. Статистичне вивчення смертності	2
7	Тема 7. Демографічні таблиці	2
8	Тема 8. Демографічна сітка. Методи побудови таблиць	2
9	Тема 9. Демографічні моделі	2
10	Тема 10. Демографічне прогнозування	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота студента включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань і науково-дослідної роботи.

Зміст самостійної роботи студента над кожною темою дисципліни визначається кількістю годин на підготовку до:

- 1 година на підготовку до кожної аудиторної лекції;
- 2 години на підготовку до кожного практичного заняття;
- 2 години на підготовку до контрольної роботи;
- 30-40 годин на підготовку до екзамену (по 3-4 години на кожен тему).

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Розділ 1. Теоретичні засади демографічної статистики	
1	Тема 1. Демографія як наука. Статистичне спостереження населення	8
2	Тема 2. Чисельність і структура населення	7
3	Тема 3. Метод демографічних коефіцієнтів	7
4	Тема 4. Шлюбність та розлучуваність	7
5	Тема 5. Народжуваність і плідність	7
	Розділ 2. Методологічні засади дослідження демографії	
6	Тема 6. Статистичне вивчення смертності	7
7	Тема 7. Демографічні таблиці	7
8	Тема 8. Демографічна сітка. Методи побудови таблиць	7
9	Тема 9. Демографічні моделі	7
10	Тема 10. Демографічне прогнозування	8
	Разом	72

7. Методи контролю

Оцінювання знань, вмінь та навичок студентів включає ті види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни “Соціально-демографічна статистика” передбачають лекційні, практичні заняття, самостійну роботу та виконання індивідуального науково-дослідного завдання.

Перевірка та оцінювання знань студентів проводиться в наступних формах:

- оцінювання роботи і знань студентів під час практичних занять;
- поточне оцінювання (тестування);
- складання проміжного контролю знань (написання контрольної роботи);
- складання екзамену.

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється під час проведення практичних і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни;
- відвідування занять.

Контроль систематичного виконання самостійної роботи та активності на практичних та лабораторних заняттях проводиться за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;
- ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
- уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді практичних ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні індивідуальних завдань, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;
- оволодіння методами економіко-статистичної обробки даних з використанням комп'ютерних технологій;
- логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Оцінювання знань студента під час виконання завдань для самостійної роботи проводиться за 4-бальною шкалою.

Оцінка «відмінно» ставиться за умови відповідності виконаного завдання студента або його усної відповіді до всіх зазначених критеріїв. Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку.

При оцінюванні практичних занять увага приділяється також їх якості та самостійності, своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінка буде знижена.

Поточний контроль знань (тестування) проводиться у вигляді тестування. Завдання можуть містити як тестові завдання, так і запитання, спрямовані на вирішення невеличкого практичного завдання.

Проміжний контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом лекційного матеріалу та вміння застосування його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді письмової контрольної роботи. При цьому завдання контрольної роботи можуть містити як тестові завдання, запитання, що стосуються суто теоретичного матеріалу, так і запитання, спрямовані на вирішення невеличкого практичного завдання.

8. Схема нарахування балів

Структура засобів контролю та розподіл балів із дисципліни “Соціальна статистика” наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Структура засобів контролю з навчальної дисципліни

Назви розділів і тем		Види та засоби контролю	Розподіл балів
Розділ 1. Теоретичні засади демографічної статистики	Тема 1. Демографія як наука. Статистичне спостереження населення	<i>Тестування</i>	3
	Тема 2. Чисельність і структура населення	<i>Тестування</i>	3
	Тема 3. Метод демографічних коефіцієнтів	<i>Тестування</i>	3
	Тема 4. Шлюбність та розлучуваність	<i>Тестування</i>	3
	Тема 5. Народжуваність і плідність	<i>Тестування</i>	3
	Разом		15
Розділ 2. Методологічні засади дослідження демографії	Тема 6. Статистичне вивчення смертності	<i>Тестування</i>	3
	Тема 7. Демографічні таблиці	<i>Тестування</i>	3
	Тема 8. Демографічна сітка. Методи побудови таблиць	<i>Тестування</i>	3
	Тема 9. Демографічні моделі	<i>Тестування</i>	3
	Тема 10. Демографічне прогнозування	<i>Тестування</i>	3
	Разом		15
	Всього поточне тестування за розділами		30
	Контрольна робота		30
	Підсумковий контроль знань	Екзамен	40
	Разом		100

Узагальнена схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом	Екзменаційна робота	Сума
Поточне тестування														
Розділ 1					Розділ 2									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10					
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30	-	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Поточне тестування проводиться два рази на семестр. Загальна тривалість тестів за розділами – по 1,5 години. Поточне тестування з кожного розділу складається з 15 тестів. Одна правильна відповідь на кожен з тестів дорівнює 1 балу. Тестове завдання містить запитання одиничного і множинного вибору різного рівня складності.

Тести можуть бути застосовані як з метою контролю, так і для закріплення теоретичних знань і практичних навичок.

Тести і завдання для проміжного контролю обираються із загального переліку тестів за відповідними темами.

Підсумковий контроль за курсом - у формі екзамену.

До складання екзамену допускають студентів, що мають задовільну кількість балів із складених тестів з основних навчальних елементів розділу, написання та захисту індивідуального науково-дослідного завдання та інших завдань передбачених програмою дисципліни.

Екзамен здійснюється за білетами, які містять три питання (два теоретичних питання і одне практичне завдання) і тести (рис.1). Вони дають можливість здійснити оцінювання знань студента за дисципліною. Екзаменаційне завдання оцінюється за чотирирівневою шкалою.

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Факультет економічний
Спеціальність (напрямок) 6.030506 Прикладна статистика
Спеціалізація _____ Семестр 8
Форма навчання денна
Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень): бакалавр

Навчальна дисципліна: **Соціально-демографічна статистика**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 3*

1. Цілі та завдання статистичного спостереження населення.
2. Шлюбність як демографічна категорія.
3. Задача.
4. Тести.

Затверджено на засіданні кафедри статистики, обліку та аудиту

Протокол № _____ від „_____” _____ 20____ року

Завідувач кафедри _____ **В.М. Соболев**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Екзаменатор _____ **Ю.О. Лазебник**
(підпис) (прізвище та ініціали)

* За завдання 1 і 2 – по 7 балів, за завдання 3 – 16 балів, за завдання 4 – 10 балів. Всього – **40 балів**.

Рис. 1. Зразок екзаменаційного білету.

Критерії оцінок на екзамені:

Оцінювання знань студента проводиться за чотирирівневою шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно). За екзамен студент може отримати максимум 40 балів:

1. Для отримання оцінки «відмінно» (35-40 балів) студент повинен:
 - укластися у встановлений строк підготовки відповіді;
 - викласти теоретичний матеріал чітко, коротко, зв'язно й обґрунтовано;
 - навести вірне рішення задачі та тестів.
2. Для одержання оцінки «добре» (25-34 бала) студент повинен:
 - укластися у встановлений строк підготовки відповіді;
 - викласти теоретичний матеріал зв'язно й обґрунтовано;
 - навести вірне рішення задачі;
 - можливі помилки у відповідях на тести.
3. Для отримання оцінки «задовільно» (15-24 бала) студент повинен:
 - викладати теоретичний матеріал у доступній для розуміння формі;
 - можливі помилки при розв'язанні задачі та в тестах.
4. Оцінку «незадовільно» (1-14 балів) отримують студенти, відповіді яких можуть бути оцінені нижче вимог, сформульованих у попередніх пунктах.

Кожне завдання екзамену оцінюється окремо. Загальна оцінка дорівнює середній арифметичній із суми оцінок кожного завдання. Якщо одна з оцінок «незадовільно», то загальна оцінка не може бути вищою за «задовільно».

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається як загальна оцінка, яка враховує оцінки з кожного виду контролю (оцінки проміжного контролю за роботу протягом семестру та оцінка за результатами підсумкового екзамену).

У відповідності до набраних студентом балів оцінка знання матеріалу проводиться за чотирирівневою системою згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
80-89	добре	
70-79		
60-69	задовільно	
50-59		
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Демографічна та соціальна статистика / Доходи та умови життя. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 25 с.
2. Економічна статистика: навч. посібн. / О. С. Корепанов, Ю. О. Лазебник, Т. Г. Чала та ін. // ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Х. : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. – 388 с.
3. Курило І.О. Демографічні процеси та трансформація вікової структури населення України у контексті суспільної модернізації // Колективна монографія «Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки». – К.: ІДСД ім. Птухи НАНУ, 2012. - с. 150-178.
4. Підгорний А.З., Самотоєнкова О.В., Ольвінська Ю.О., Вітковська К.В. Соціально-демографічна статистика: Підручник // За заг. ред. канд. екон. наук, професора А.З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 424 с.

Допоміжна література

1. Єріна А. М. Статистика : підручник / А. М. Єріна. – К. : Знання, 2009. – 484 с.
2. Медков В. М. Демография: Учебное пособие. Серия «Учебники и учебные пособия» / В. М. Медков. — «Феникс», 2014. — 448 с.
3. Оксамитна С., Стукало С. Динаміка соціально-класової самоідентифікації населення України. Українське суспільство: Моніторинг соціальних змін. Збірник наукових праць. Випуск 1 (15), том 1. – К.: Інститут соціології НАН, 2014. – 212 с.
4. Самотоєнкова О. В. Економічна статистика : навчальний посібник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. – Одеса : ОДЕУ, 2010. – 182 с.
5. Самотоєнкова О. В. Соціальна статистика : навчальний посібник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2009. – 102 с.
6. Стеценко С.Г. Статистика населення: Підручник. / С.Г. Стеценко, В.Г. Швець. - К.: Вища школа, 2009. - 463 с.

12. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Методика формування вибірових сукупностей для проведення у 2014-2018 роках вибірових обстежень населення (домогосподарств): умов життя домогосподарств, економічної активності населення та сільськогосподарської діяльності населення в сільській місцевості. – К.: Держана служба статистики України, 2013. – 204 с.
2. Нормативно-правова база [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України; Урядовий портал. – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/list>.

3. Нормативно-правові акти [Електронний ресурс] // Урядовий портал. Єдиний веб-портал виконавчої влади України. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=32854.
4. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2017 році. Статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2017. – 87 с.
5. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України // Офіційний сайт державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Economicus.ru – економічний портал. Галерея економістів [Електронний ресурс] / А. Абрамков, Е. Лукьяненко, О. Куликова и др. ; сост. и ред. А. Скоробогатов, А. Дмитриев, М. Сторчевой. – Режим доступу : http://gallery.economicus.ru/cgi-ise/gallery/g_homen.pl.
7. Загальноакадемічний портал наукової періодики. Національна академія наук України [Електронний ресурс] / Л. Костенко, Є. Копанєва // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/NTI/search.html>.
8. World development report 2015 Mind, Society, And Behavior / [Електронний ресурс]. / – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Publications/WDR/WDR%202015/WDR-2015-Full-Report.pdf>